

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2017.gada 1.februārī Nr.1-6/3

Uz 28.11.2016. Nr.1-04/444-pav

**Latvijas Republikas Satversmes tiesas
tiesnesei Inetai Ziemelei**

e-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokli lietā Nr. 2016-14-01

2016. gada 29. novembrī Tiesībsarga birojā ir saņemts Latvijas Republikas Satversmes tiesas (turpmāk – Satversmes tiesa) tiesneses Inetas Ziemeles 2016. gada 25. novembra lēmums, ar kuru Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – tiesībsargs) atzīts par pieaicināto personu lietā Nr. 2016-14-01 “Par Solidaritātes nodokļa likuma 3., 5., 6., 7. un 9. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam” (turpmāk – lieta Nr. 2016-14-01).

Satversmes tiesa 2016. gada 4. oktobrī lietā Nr. 2016-14-01 pieņēma rīcības sēdes lēmumu, nosakot lietas materiālos iekļautajai informācijai ierobežotu pieejamību.

Saskaņā ar Satversmes tiesas kolēģijas 2016. gada 21. jūlija lēmumu par lietas ierosināšanu lietā Nr.2016-14-01 pieteikumu iesniedzēji ir darba ņēmēji, kuru ienākumi pārsniedz saskaņā ar likumu “Par valsts sociālo apdrošināšanu” noteikto obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru. Tādējādi saskaņā ar Solidaritātes nodokļa likuma 5. pantu pieteikumu iesniedzēji ir solidaritātes nodokļa maksātāji.

Ņemot vērā to, ka pieteikumu iesniedzēji lietā Nr. 2016-14-01 ir darba ņēmēji, līdz ar to, vērtējot Solidaritātes nodokļa likuma 3., 5., 6., 7. un 9. panta (turpmāk – apstrīdētās normas) atbilstību Satversmes 91. un 109. pantam, tiesībsargs izvērtēs pieteikuma iesniedzēju kā darba ņēmēju Satversmē noteikto tiesību iespējamo aizskārumu.

Pamatojoties uz Satversmes tiesas lēmumos noteikto, tiesībsargs sniedz šādu viedokli.

Lietas tiesisko un faktisko apstākļu izklāsts

[1] Solidaritātes nodokļa likuma 3. pants noteic: “Nodokļa objekts ir ienākums, kas noteikts likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 14. un 20.² pantā un pārsniedz attiecīgajam kalendāra gadam noteikto valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta (turpmāk – obligāto iemaksu objekts) maksimālo apmēru.”

Solidaritātes nodokļa likuma 5. pants noteic: “Nodokļa maksātāji ir darba devēji, darba ņēmēji, iekšzemes darba ņēmēji pie darba devēja — ārvalstnieka, ārvalstu darba ņēmēji pie darba devēja — ārvalstnieka — un pašnodarbinātie, kuri pakļauti valsts sociālajai apdrošināšanai un kuru ienākumi taksācijas periodā pārsniedz saskaņā ar likumu “Par valsts sociālo apdrošināšanu” noteikto obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru.”

Solidaritātes nodokļa likuma 6. pants noteic: “Nodokļa likme atbilst obligāto iemaksu likmei, kas noteikta saskaņā ar likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 18. pantu.”

Solidaritātes nodokļa likuma 7. pants noteic nodokļa aprēķināšanu, proti:

“(1) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, pamatojoties uz Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju, summē sociāli apdrošinātajai personai obligāto iemaksu objektu un veiktās valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra uzskaita faktiski veikto solidaritātes nodokli, kad ir sasniegts likumā “Par valsts sociālo apdrošināšanu” noteiktais obligāto iemaksu objekta maksimālais apmērs.

(2) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra solidaritātes nodokli aprēķina reizi mēnesī.”

Solidaritātes nodokļa likuma 9. pants noteic: *“Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra faktiski samaksāto nodokli par pārskata mēnesi pārskaita valsts pamatbudžeta ieņēmumu kontā līdz pārskata mēnesim sekojošā trešā mēneša piecpadsmītajam datumam.”*

Solidaritātes nodokļa likumu Saeima pieņēma 2015. gada 30. novembrī, un spēkā tas stājās 2016. gada 1. janvārī.

[2] Solidaritātes nodoklis ir specifisks darbaspēka nodoklis, kura maksāšanas pienākums ir uzlikts tiem darba ņēmējiem, kuri ir pakļauti valsts sociālajai apdrošināšanai un kuru ienākumi pārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru, un darba devējiem, kas nodarbina šādu darba ņēmēju.

Solidaritātes nodokļa maksātāji ir arī pašnodarbinātās personas, kuras ir pakļautas valsts sociālai apdrošināšanai un kuru ienākumi pārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru.

Obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru likumdevējs ir deleģējis noteikt Ministru kabinetam. Saskaņā ar Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumu Nr. 1478 “Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto un brīvprātīgo iemaksu objekta minimālo un maksimālo apmēru” 5. punktā noteikto obligāto iemaksu objekta maksimālais apmērs ir 52 400 *euro* gadā (noteikumu redakcijā, kas ir spēkā no 2017. gada 1. janvāra). 2015. gadā un 2016. gadā obligāto iemaksu objekta maksimālais apmērs bija 48 600 *euro* gadā¹. Ar darba devēja un darba ņēmēja obligāto iemaksu objektu likuma “Par valsts sociālās apdrošināšanu” izpratnē saprot visus algotā darbā aprēķinātos ienākumus, no kuriem jāietur iedzīvotāju ienākuma nodoklis, neatskaitot neapliekamo minimumu, nodokļu atvieglojumus un attaisnotos izdevumus, par kuriem nodokļu maksātājam ir tiesības samazināt apliekamo ienākumu².

Tāpat kā valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (turpmāk – obligātās iemaksas) arī solidaritātes nodokli maksā darba devējs un darba ņēmējs ar darba devēja starpniecību, un solidaritātes nodokļa likme ir vienāda ar obligāto iemaksu likmi. Proti, ja darba ņēmējs ir apdrošināts visiem sociālās apdrošināšanas veidiem, solidaritātes nodokļa likme ir 34,09 procenti no obligāto iemaksu objekta, no kuriem 23,59 procentus maksā darba devējs un 10,50 procentus — darba ņēmējs. Savukārt, ja darba ņēmējs netiek apdrošināts visiem sociālās apdrošināšanas veidiem, solidaritātes nodokļa likmi nosaka Ministru kabinets. Piemēram, saskaņā ar Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumiem Nr. 747 “Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem 2016. gadā” solidaritātes nodokļa likme darba ņēmējam, kurš sasniedzis vecumu, kas dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju, vai kuram ir piešķirta valsts vecuma pensija (tai skaitā priekšlaicīgi, turpmāk – vecuma pensijas saņēmējs), ir 28,75 procenti no obligāto iemaksu objekta (attiecīgi, darba devējam – 19,90 procenti un darba ņēmējam – 8,85 procenti). Savukārt darba ņēmējam, kurš ir izdienas pensijas saņēmējs vai invalīds – valsts speciālās pensijas saņēmējs, solidaritātes nodokļa likme ir 31,08 procenti no obligāto iemaksu objekta (attiecīgi, darba devējam – 21,51 procenti, darba ņēmējam – 9,57 procenti).

No 2017. gada 1. janvāra obligāto iemaksu likmes, līdz ar to arī solidaritātes nodaļa likmes ir noteiktas Ministru kabineta 2016. gada 6. decembra noteikumos Nr. 759 “Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem”.

¹ Ministru kabineta 2014. gada 9. decembra noteikumi Nr. 756 “Grozījumi Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumos Nr. 1478 “Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto un brīvprātīgo iemaksu objekta minimālo un maksimālo apmēru””

² Likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 14. panta pirmā daļa. Solidaritātes nodokļa likuma 1. pants.

Tādad solidaritātes nodoklis tiek piemērots tiem darbaņēmēja ienākumiem – darba algas daļai, kas pārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru – 2016. gadā 48 600 euro gadā jeb vidēji 4050 euro mēnesī. Solidaritātes nodokļa maksātāji ir gan darba devēji, gan darbaņēmēji atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām solidaritātes nodokļa likmēm.

Solidaritātes nodokļa administrēšana ir nodota Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras uzdevums ir uzskaitīt faktiski veikto solidaritātes nodokli, to aprēķināt un pārskaitīt valsts pamatbudžetā.

Likumdevējs ir prognozējis, ka solidaritātes nodoklis tiks piemērots apmēram 4700 personām no kopējā 0,8 miljonu nodarbināto skaita³. Savukārt saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras sniegto informāciju 2016. gada pirmajos desmit mēnešos to personu skaits, kuru ienākumi sasnieguši obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru, bija 3513 personas. Savukārt 2014. un 2015. gada attiecīgajā periodā – 1870 un 1923 personas. Turklāt par 2016. gada 10 mēnešiem valsts budžetā kā solidaritātes nodoklis ir pārskaitīti 33,0 milj. euro.⁴

Ņemot vērā to, ka solidaritātes nodoklis tika ieviests tikai 2016. gadā, solidaritātes nodokļa maksātāju – gan darbaņēmēju, gan darba devēju – skaits un solidaritātes nodokļa veidā valsts budžetā ieskaitītās summas būs zināmas tikai pēc 2017. gada 15. marta⁵.

[3] Pieteikuma iesniedzēji uzskata apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam.

Latvijas Darba devēju konfederācija (turpmāk – LDDK) savā 2015. gada 8. oktobra atzinumā par likumprojektu “Solidaritātes nodokļa likums” (Nr.383/Lp12) (turpmāk – atzinums) ir norādījusi, ka personas, kurām būs pienākums veikt solidaritātes nodokļa maksājumus, tiktu nostādītas nevienlīdzīgā situācijā attiecībā pret personām, kuras var saņemt sociālās apdrošināšanas pakalpojumus atbilstoši veiktajām iemaksām. Personas, kurām būs pienākums veikt solidaritātes nodokļa maksājumus, nevarēs saņemt sociālās apdrošināšanas pakalpojumus atbilstoši proporcionāli algai veiktajiem nodokļiem un tiem pielīdzinājumiem maksājumiem. Savukārt personas, kuras nekvalificētos solidaritātes nodoklim, arī turpmāk saņemtu sociālās apdrošināšanas pakalpojumus atbilstoši veiktajām iemaksām.⁶

Satversmes tiesas praksē ar sociālo nodrošinājumu saistīti tiesību jautājumi primāri tiek vērtēti Satversmes 109. panta kontekstā, pēc nepieciešamības to apskatot kopsakarā arī ar citām Satversmes normām.⁷

Apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 109. pantam

[4] Satversmes 109. pants noteic: “*Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos gadījumos.*” Satversmes tiesa ir norādījusi, ka Satversmes 109. pants garantē iedzīvotājiem tiesības uz stabilu un prognozējamu, kā arī efektīvu, taisnīgu un ilgtspējīgu sociālās aizsardzības sistēmu.⁸

Sociālajās tiesībās, pie kurām pieder arī sociālā apdrošināšana, valstij ir rīcības brīvība to metožu un mehānismu izvēlē, ar kādiem šīs tiesības ir īstenojamas. Līdz ar to likumdevējs, izvērtējot valsts ekonomiskās iespējas un citus apstākļus, var izmantot savu rīcības brīvību un veidot sociālās drošības sistēmu, nosakot tās darbības principus līdzekļu iemaksāšanas, administrēšanas, pārvaldīšanas un izmaksāšanas noteikumus.⁹

³ Likumprojekta “Solidaritātes nodokļa likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/6BD54BA84DF47F91C2257ED0002556CF?OpenDocument> [skatīts 05.01.2017.]

⁴ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2017. gada 18. janvāra vēstule Nr. 06-5/474. Pieejama Tiesībsarga birojā.

⁵ Sk. Solidaritātes nodokļa likuma 9. pantu un pārejas noteikumus.

⁶ Latvijas Darba devēju konfederācijas 2015. gada 8. oktobra atzinums par likumprojektu “Solidaritātes nodokļa likums” (Nr.383/Lp12). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webAll?OpenView&start=361&so=0&count=30>, [skatīts 16.01.2017.]

⁷ Satversmes tiesas 2016. gada 21. aprīļa spriedums lietā Nr. 2015-21-01. Latvijas Vēstnesis, 22.04.2016., Nr.78 (5650).

⁸ Satversmes tiesas 2010. gada 1. decembra spriedums lietā Nr. 2010-21-01. Latvijas Vēstnesis, 03.12.2010., Nr.192 (4384).

⁹ Satversmes tiesas 2010. gada 1. decembra spriedums lietā Nr. 2010-21-01. Latvijas Vēstnesis, 03.12.2010., Nr.192 (4384).

Tiesību uz sociālo apdrošināšanu saturs un īstenošanas kārtība ir noteikta likumā “Par valsts sociālo apdrošināšanu”, kā arī vairākos speciālajos likumos par atsevišķiem sociālās apdrošināšanas veidiem.

Viens no sociālās apdrošināšanas sistēmas pamatprincipiem ir uz veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām balstīta pakalpojuma piešķiršana. Sociālo garantiju apmērs apdrošināšanas riska gadījumā ir tieši atkarīgs no sociālās apdrošināšanas iemaksām.

Vienlaikus likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 14. panta piektajā daļā jau kopš likuma spēkā stāšanās dienas – 1998. gada 1. janvāra – ir iekļauts obligāto iemaksu objekta maksimālā apmēra ierobežojums (izņemot periodu no 2009. gada 1. janvāra līdz 2013. gada 31. decembrim¹⁰). Obligāto iemaksu objekta maksimālais apmērs 2015. gadā un 2016. gadā bija 48 600 *euro* gadā, bet šogad – 2017. gadā – 52 400 *euro* gadā.

Tādējādi obligātās iemaksas netiek veiktas no darba algas, kas pārsniedz Ministru kabineta attiecīgajā gadā noteikto obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru.

Nosakot obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru, likumdevējs netieši ir paredzējis arī ierobežojumu sociālās apdrošināšanas pakalpojuma apmēram. Līdz ar to personai, kuras darba alga pārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru, sociālās apdrošināšanas pakalpojums netiek piešķirts proporcionāli tās darba algai, bet gan ņemot vērā ierobežoto iemaksu objektu.

Ieviešot solidaritātes nodokli, likumdevējs paredzēja, ka nodokļa maksājumi iemaksu likmei atbilstošā apmērā ir jāveic no visas darba ņēmēja darba algas. Taču atšķirībā no obligātajām iemaksām, tas tiek ieskaitīts valsts pamatbudžetā (Solidaritātes nodokļa likuma 9. pants), nevis sociālās apdrošināšanas speciālajos budžetos.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka nodokļi pamatā īsteno fiskālo funkciju, kas nodrošina ieņēmumus valsts budžetā. Ar šo ieņēmumu palīdzību valsts spēj pildīt savas funkcijas un pienākumus pamattiesību nodrošināšanas jomā. Nodokļi tiek noteikti, lai nodrošinātu sabiedrības labklājību.¹¹

No sociāli atbildīgas valsts principa izriet valsts pienākums izveidot ilgtspējīgu un sabalansētu politiku sabiedrības labklājības nodrošināšanai. Valstij ir jāsamēro ar savām ekonomiskajām iespējām ne tikai personas tiesības sociālajā jomā, bet arī nepieciešamība nodrošināt visas sabiedrības labklājību un jārada tāds tiesiskais regulējums, kas būtu vērsts uz valsts ilgtspējīgu attīstību.¹²

Jāatzīmē, ka atbilstoši Solidaritātes nodokļa likuma 2. pantā noteiktajam solidaritātes nodokļa mērķis ir sabiedrības kopējās labklājības veicināšana¹³.

Solidaritātes nodoklis tiek ieskaitīts valsts pamatbudžetā un no tā ieņēmumiem iespējams finansēt dažādus sociāla rakstura pasākumus, kas vērsti uz sabiedrības labklājības nodrošināšanu, piemēram, finansēt valsts sociālos pabalstus – ģimenes valsts pabalstu, bērna kopšanas pabalstu u.c. pabalstus, nodrošināt veselības aprūpes un izglītības pieejamību. Tādējādi arī solidaritātes nodokļa maksātājiem ir iespēja izmantot solidaritātes nodokļa finansētos sabiedrības labklājības veicināšanas pasākumus.

Līdz ar to, tiesībsargs uzskata, ka apstrīdētās normas neierobežo Satversmes 109. pantā iekļautās tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Ierobežojums saņemt sociālās apdrošināšanas pakalpojumus proporcionāli personas darba algai ir iekļauts likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 14. panta piektajā daļā, kuras atbilstība Satversmei lietas Nr. 2016-14-01 ietvaros netiek vērtēta. Turklāt, ņemot vērā Satversmes tiesas paustās atziņas, likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 14. panta piektajā daļā iekļautais ierobežojums neliedz indivīdam īstenot Satversmes 109. pantā iekļautās tiesības uz sociālo nodrošinājumu vismaz minimālā apmērā¹⁴.

¹⁰ Sk. likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” pārejas noteikumu 43. punktu.

¹¹ Satversmes tiesas 2010. gada 20. maija spriedums lietā Nr. 2010-70-01. Latvijas Vēstnesis, 27.05.2011., Nr.82 (4480).

¹² Satversmes tiesas 2010. gada 1. decembra spriedums lietā Nr. 2010-21-01. Latvijas Vēstnesis, 03.12.2010., Nr.192 (4384).

¹³ Likumprojekta “Solidaritātes nodokļa likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/6BD54BA84DF47F91C2257ED0002556CF?OpenDocument> [skatīts 05.01.2017.]

¹⁴ Sk. piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 21. aprīļa spriedums lietā Nr. 2015-21-01. Latvijas Vēstnesis, 22.04.2016., Nr.78 (5650).

Nemot vērā iepriekš minēto, apstrīdētās normas pašas par sevi neierobežo personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Taču to atbilstība Satversmes 109. pantam ir vērtējama kopsakarā ar Satversmes 91. pantā ietverto tiesiskās vienlīdzības principu.

Apstrīdēto normu atbilstība Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam

[5] Satversmes 91. pants noteic: “*Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.*” Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 91. panta pirmajā teikumā nostiprinātā vienlīdzības principa uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskas valsts prasība kā likumu aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģijām. Tas arī garantē likuma pilnīgu iedarbību, tā piemērošanas objektivitāti un bezkaislību, kā arī to, ka nevienam nav ļauts neievērot likuma priekšrakstus¹⁵. Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo „vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama”¹⁶.

Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91. pantu, ir atzinusi, ka vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats¹⁷. Atšķirīgai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamata, ja tai nav leģitīma mērķa vai ja nav samērīgas attiecības starp izraudzītajiem līdzekļiem un nospraustajiem mērķiem¹⁸.

Tādējādi, lai izvērtētu apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, nepieciešams noskaidrot:

- 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos;
- 2) vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi;
- 3) vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips.¹⁹

[5.1] Vienlīdzības princips vispirms prasa salīdzināt divas situācijas: to situāciju, kuru pārbauda, ar kādu citu jau pastāvošu situāciju. Salīdzināšanai ir jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viens vai vairāki kopēji elementi ar pārbaudāmo situāciju.²⁰ Kopējiem elementiem ir jābūt tādiem, kas pēc iespējas intensīvāk raksturo abas situācijas.²¹

Nemot vērā to, ka tiesībsargam nav zināmi pieteikumu iesniedzēju argumenti attiecībā uz salīdzināmo grupu izvēli, vērtējot apstrīdēto normu atbilstību tiesiskās vienlīdzības principam, tiesībsargs salīdzinās LDDK atzinumā minētās personu grupas, proti:

- 1) darba ņēmējus, kuru ienākumi pārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru un kuriem ir pienākums maksāt gan obligātās iemaksas, gan solidaritātes nodokli;
- 2) darba ņēmēji, kuru ienākumi nesasniedz vai ir vienādi ar obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru un kuriem ir pienākums maksāt tikai obligātās iemaksas.

[5.2] Ja salīdzināmās grupas ir atrastas, pēc tam jākonstatē, vai attieksme abās situācijās ir atšķirīga.²²

[5.2.1.] Vērtējot apstrīdētās normas no sociālo tiesību aspekta, attiecībā uz minētajām personu grupām tiek pieļauta atšķirīga attieksme, proti, darba ņēmēji, kuru ienākumi pārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru un kuriem ir pienākums maksāt gan obligātās

¹⁵ Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra spriedums lietā Nr. 2005-02-0106. Latvijas Vēstnesis, 16.09.2005., Nr.148 (3306).

¹⁶ Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra spriedums lietā Nr. 2009-46-01. Latvijas Vēstnesis, 04.02.2010., Nr.20 (4212).

¹⁷ Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa spriedums lietā Nr. 2000-07-0409. Latvijas Vēstnesis, 04.04.2001., Nr.54 (2441).

¹⁸ Satversmes tiesas 2002. gada 23. decembra spriedums lietā Nr. 2002-15-01. Latvijas Vēstnesis, 24.12.2002., Nr.188 (2763).

¹⁹ Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-01-01. Latvijas Vēstnesis, 12.10.2010., Nr.161 (4353).

²⁰ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011., 94.lpp.

²¹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011., 95.lpp.

²² Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011., 95.lpp.

iemaksas, gan solidaritātes nodokli, nevarēs saņemt proporcionāli darba algai piešķirtus sociālās apdrošināšanas pakalpojumus. Turpretim, darba ņēmēji, kuru ienākumi nesasniedz vai ir vienādi ar obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru, arī turpmāk saņems atbilstoši darba algai piešķirtus sociālās apdrošināšanas pakalpojumus.

Taču, kā jau šī viedokļa 4. punktā tika secināts, ierobežojums saņemt sociālās apdrošināšanas pakalpojumu, kas ir atbilstošs personas ienākumiem, ir noteikts likumā "Par valsts sociālo apdrošināšanu", nevis Solidaritātes nodokļa likumā, un lietas Nr.2016-14-01 ietvaros netiek vērtēts.

[5.2.2] Savukārt vērtējot apstrīdētās normas no ekonomiskā aspekta, tiesībsargs uzskata, ka, ieviešot solidaritātes nodokli, attiecībā pret minētajām personu grupām ir novērsta atšķirīgā attieksme.

Līdz solidaritātes nodokļa ieviešanai, darba ņēmējam, kura ienākumi pārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru, no summas, kas vienāda ar obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru, bija pienākums maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli un obligātās iemaksas (obligāto iemaksu likmes darba ņēmēja daļu), bet no summas, kas pārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru – tikai iedzīvotāju ienākuma nodokli.

Savukārt darba ņēmējam, kura ienākumi nepārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru vai ir vienādi ar to, ir pienākums maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli un obligātās iemaksas (obligāto iemaksu likmes darba ņēmēja daļu) no visas algas.

Ieviešot solidaritātes nodokli, kura likmes ir pielīdzinātas obligāto iemaksu likmēm, ir izlīdzināts darba ņēmējam noteiktais nodokļu slogs atkarībā no darba ņēmēja ienākumu apjoma, novēršot līdz šim pastāvošo darbaspēka nodokļu regresivitāti.²³ Tieši darbaspēka nodokļu regresivitātes mazināšana, atbilstoši Solidaritātes nodokļa likuma 2. pantā noteiktajam, ir solidaritātes nodokļa mērķis. Turklāt tā maksāšana ir vērsta uz sabiedrības kopējās labklājības veicināšanu²⁴.

Vērtējot nodokļu tiesību jomā noteikta pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, ir jāņem vērā, ka šajā jomā likumdevējam nevar izvirzīt tādus pašus nosacījumus kā, piemēram, pilsonisko vai politisko tiesību aizsardzības un nodrošināšanas jomā²⁵. Valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība²⁶. Tas nozīmē, ka likumdevējam ir tiesības pēc sava ieskata, ievērojot samērīguma principu, noteikt nodokļu aprēķināšanas, ieturēšanas un maksāšanas kārtību un termiņus, kā arī nodokļu maksātāju un nodokļu administrācijas tiesības, pienākumus un atbildību.²⁷

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka nodokļi pamatā īsteno fiskālo funkciju, kas nodrošina ieņēmumus valsts budžetā. Ar šo ieņēmumu palīdzību valsts spēj pildīt savas funkcijas un pienākumus pamattiesību nodrošināšanas jomā. Nodokļi tiek noteikti, lai nodrošinātu sabiedrības labklājību.²⁸

Valstij ir pienākums sabiedrības labklājības interesēs izveidot efektīvu nodokļu iekasēšanas sistēmu. Pienācīga nodokļu administrēšana ietver savlaicīgu un efektīvu nodokļu iekasēšanu un vienlaikus novērš izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Nodokļa maksāšanas pienākums vienmēr nozīmē īpašumtiesību ierobežojumus, kā arī var būt saistīts ar citiem likumā noteiktiem ierobežojumiem, kuriem jābūt samērīgiem ar leģitīmo mērķi – konstitucionāli nozīmīgu vērtību aizsardzību.²⁹

²³ Sk. arī likumprojekta "Solidaritātes nodokļa likums" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/6BD54BA84DF47F91C2257ED0002556CF?OpenDocument> [skatīts 05.01.2017.]

²⁴ Turpat.

²⁵ Satversmes tiesas 2011. gada 13. aprīļa spriedums lietā Nr. 2010-59-01. Latvijas Vēstnesis, 15.04.2011., Nr.60 (4458).

²⁶ Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija spriedums lietā Nr. 2010-70-01. Latvijas Vēstnesis, 27.05.2011., Nr.82 (4480).

²⁷ Satversmes tiesas 2007. gada 11. aprīļa spriedums lietā Nr. 2006-28-01. Latvijas Vēstnesis, 17.04.2007. Nr.62 (3638).

²⁸ Satversmes tiesas 2010. gada 20. maija spriedums lietā Nr. 2010-70-01. Latvijas Vēstnesis, 27.05.2011., Nr.82 (4480).

²⁹ Satversmes tiesas 2008. gada 3. aprīļa spriedums lietā Nr. 2007-23-01. Latvijas Vēstnesis, 10.04.2008., Nr.56 (3840).

Samērīguma princips nozīmē, ka tad, ja publiskā vara ierobežo personas tiesības un likumiskās intereses, ir jāievēro saprātīgs līdzsvars starp personas un valsts vai sabiedrības interesēm.³⁰

Solidaritātes nodoklis tiek administrēts tāpat kā obligātās iemaksas. Šāda kārtība nodrošina vienkāršu, efektīvu un paredzamu nodokļa iekasēšanu, neradot papildu administratīvo slogu nodokļa maksātājiem un neprasot lielas papildu izmaksas jaunas nodokļu administrēšanas sistēmas izstrādei. Solidaritātes nodokļa maksājums nodrošina nepieciešamos ieņēmumus valsts pamatbudžetā, kuri var tikt izmantoti iedzīvotāju labklājības līmeņa nevienlīdzības mazināšanai.³¹ Satversmes tiesa ir atzinusi, ka nodokļu politika var tikt izmantota šāda mērķa sasniegšanai.³²

Līdz ar to secināms, ka solidaritātes nodokļa mērķis ir sabiedrības labklājības aizsardzība. Šāds apstrīdēto normu mērķis, tiesībsarga ieskatā, ir atzīstams par leģitīmu.

No Solidaritātes nodokļa likuma projekta anotācijas redzams, ka likumdevējs ir vērtējis iespējas noteikt alternatīvu nodokļa maksāšanas kārtību³³. Iespējamās alternatīvas tika apspriestas gan Ministru kabinetā, gan Saeimas Budžeta un finanšu komisijas sēdēs, uzklusot sociālos partnerus.³⁴

Likumprojekta izstrādes un pieņemšanas gaitā par racionālāko solidaritātes nodokļa maksāšanas kārtību tika atzīta šī nodokļa maksāšana vienota maksājuma ar obligātajām iemaksām veidā, uzliekot Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai par pienākumu noteikt to maksājuma daļu, kas ir solidaritātes nodoklis un kas līdz ar to ir pārskaitāma valsts pamatbudžetā. Citu nodokļa objekta izvēle, zemākas nodokļa likmes vai citāda to aprēķināšanas kārtība varētu negatīvi ietekmēt budžetā iekasējamo līdzekļu apjomu.³⁵

Tādējādi jāsecina, ka sabiedrības ieguvums no iekasētā solidaritātes nodokļa ir lielāks nekā atsevišķiem indivīdiem nodarītais kaitējums.

Tiesībsarga ieskatā, noteiktā solidaritātes nodokļa administrēšanas sistēma nodrošina ātru, vienkāršu un paredzamu nodokļa iekasēšanu, turklāt tā nerada papildu administratīvo slogu personām un nesamērīgus papildu izdevumus valsts budžetam. Līdz ar to šāda sistēma ir piemērota leģitīmā mērķa – sabiedrības labklājības veicināšana – sasniegšanai.

Nemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs uzskata, ka Solidaritātes nodokļa likuma 3., 5. un 6., 7. un 9. pants atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā iekļautajam tiesiskās vienlīdzības principam un 109. pantam.

Pielikumā: Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2017. gada 18. janvāra atbildes Nr. 06-5/474 kopija uz 1 (vienas) lapas.

Ar cieņu,
tiesībsargs

J.Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

³⁰ Satversmes tiesas 2008. gada 3. aprīļa spriedums lietā Nr. 2007-23-01. Latvijas Vēstnesis, 10.04.2008. Nr.56 (3840).

³¹ Latvijas Republikas Saeimas 2016. gada 14. novembra atbildes raksts Nr. 612.1-29-12/16 lietā Nr. 2016-16-01, 11. un 12.lpp.

³² Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija spriedums lietā Nr. 2007-01-01. Latvijas Vēstnesis, 14.06.2007., Nr.95 (3671).

³³ Likumprojekta "Solidaritātes nodokļa likums" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/6BD54BA84DF47F91C2257ED0002556CF?OpenDocument> [skatīts 10.01.2017.]

³⁴ Latvijas Republikas Saeimas 2016. gada 14. novembra atbildes raksts Nr. 612.1-29-12/16 lietā Nr. 2016-16-01, 11. un 12.lpp.

³⁵ Likumprojekta "Solidaritātes nodokļa likums" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/6BD54BA84DF47F91C2257ED0002556CF?OpenDocument> [skatīts 10.01.2017.]